

problematikán, az érzékelés, észlelés témakörin stb.-én át a gondolkodás, emlékezet, érzelmek, akarat, tevékenység és személyiség fejezetéig felöleli az általános lélektan anyagát. Tehát az olvasó teljes képet nyerhet segítségével a lélektani alapfogalmakról. Sőt a magyar kiadásban a szerző az egyes fejezetekben kifejtett alapfogalmakat alcímekben is megadta, s ezzel rendszer-jellegét és áttekinthetőségét is nagyban fokozta.

A könyvet tárgymutató is kiegészíti, bár azonban, hogy részletes bibliográfiát nem ad, bár igaz, hogy nem ez az elsőrendő feladata.

A mű fordítását Józsa Péter végezte nagyon élvezetes, szabatos nyelven, olyan jól, hogy nem is érezzük fordításnak, hanem predeti magyar munkának. Fordítását szakmai szempontból az eredetivel Bartha Lajos vetette egybe és ellenőrizte, szép illusztrációit pedig Pap Klára készítette.

A kitűnő fordításban csupán egy szelplőcskét találtam Az ízlés szeszélyei fejezetben

(93. o.), ezt is azért említtem meg, hogy a következő kiadásban, amire nyilván sor kerül; mert igen hézagpótló, társadalmilag fontos munka ez, kijavítható legyen. Bár lehet, hogy nem is fordítási, hanem szerzési hibáról van szó. A fejezetben nem az „ízlésről”, hanem az *ízlésről* esik szó. Nyelvünkben bár megvan az ízlés és ízlés szó egyaránt, de jelentéstani elkülönülés történt tartalmukban, bár etimológiájuk valóban egy. Mai nyelvhasználatunkban azonban már mást jelent az ízlés és mást az ízeles. Pszichológiai terminus technikusként az ízeles szót használjuk.

Csak dicsérettel szólhatunk a Gondolat Kiadóról is, hisz a könyvet ízeles formában, nyomdatechnikailag igen szerencsés tipográfiában, könnyen áttekinthető rendszerezésben, világos ábrákkal és illusztrációkkal adta az olvasó kezébe. Tipográfiai szempontból is mintaszerű munka a Szórákoztató Pszichológia.

PALKÓ GYÖNGYI

AZ MTA PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGA

A DIDAKTIKAI-METODIKAI ALBIZOTTSÁG MUNKAÉRTEKEZLETE

BEVEZETÉS A PEDAGÓGIAI STATISZTIKÁBA

A „bevezetés” szónak beszámolóknak címében kettős jelentése van: egy tudományrendszertani és egy aktualitásra utaló.

A pedagógiai statisztikáról tudjuk, hogy van, hogy szétszórta nálunk is alkalmazzák. Rendszerezett, kifejtett formában nem találkozunk még vele. A külföldi irodalomban is felhasznált formában jelentkezik.

A pedagógiai statisztika alkalmazása nélkül ma már aligha lehet az eleven gyakorlatot vizsgáló érdemi pedagógiai kutatómunkát végezni. De ehhez ismerni kellene a pedagógiai jelenségek kvantifikálásának és kvalifikálásának összefüggéseit, a kvantifikálás felhasználását a kvalifikálásban. Szükséges volna tudatosan tanulmányozni a pedagógiai statisztika lehetőségeit, illetve ezt bevezetően azokat az alapokat, amelyeket a statisztika, a pedagógia, a pszichológia és a szociológia köréből mintegy a pedagógiai statisztika előfeltételeként ismerni kell.

A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának *didaktikai-metodikai albizottsága első megközelítésben ezt a szükségletet igyekezett kielégíteni 1966. május 16–19-én rendezett négynapos munkaértekezletével.*

A didaktikai-metodikai albizottság négyéves fennállása óta következetesen arra törekszik, hogy egyéni és kollektív munkával olyan új ismeretek birtokába juttassa tagjait, amelyek a további kutató munkát elősegíthetik, és köz-

vetve a didaktika és metodika kapcsolatának fejlődésére is kedvezően hathatnak. Ez a „tanulóköri” jelleg hagyomány az albizottságban.

Így született meg a négynapos munkaértekezlet konkrét terve, amelyet az MTA II. Osztálya vezetőségének elvi jóváhagyásával és anyagi támogatásával az albizottság realizálni is tudott.

A munkaértekezletet gondos előkészületek előzték meg. A bizottság elnöke (SZOKOLSZKY ISTVÁN) és titkára (KOSZARAS ISTVÁN) nemcsak a programot állították össze, nemcsak a megfelelő előadókat „kutatták fel”, hanem a négynapos munkaértekezlethez előzetes jegyzetet is készítettek a felkért előadók közreműködésével, mintha csak egyetemi kurzusról lenne szó, és a meghívót a jegyzetek kíséretében a pedagógiai kutatásban érdekelt valamennyi jelentősebb intézménynek, az azok által igényelt mennyiségben megküldték. Így alakulhatott át a munkaértekezlet olyan tanfolyammá, ahol a résztvevők nemcsak a pedagógiai statisztika jelentőségét és felhasználásának lehetőségeit mérhették fel, hanem a szükséges, bonyolultabb statisztikai eljárásokba is betekintheztek, sőt bizonyos mértékig a számítás-technikákat is megismerhették, gyakorolhatták.

A négynapos munkaértekezletet NAGY SÁNDOR (a budapesti pedagógiai tanszék egyetemi tanára, a pedagógiai tudományok

doktora, az MTA Pedagógiai Bizottsága elnöke) nyitotta meg. Meleg szavakkal köszöntötte a vállalkozást. Utalt arra, hogy az MTA II. Osztálya határozatilag is programjába vette a statisztikai módszerek népszerűsítését a társadalomtudományok terén végzett kutató munkában.

A négynapos program az ismerttől haladt az ismeretlen felé: a résztvevők számára ismert pedagógiai problémákból indult ki, és eljutott a valószínűségelméleti alapfogalmakig és a valószínűségszámításban alkalmazott próbákig.

Az első előadást KOSARAS ISTVÁN (az Országos Pedagógiai Intézet munkatársa) tartotta *A statisztikai módszerek jelentősége a didaktikai-metodikai kutatásban* címmel. Előadását a tanfolyam elméleti indoklásának is tekinthetjük.

A pedagógiai folyamatok sztochasztikusok, ami azt jelenti, hogy megközelítően azonos feltételek mellett, azonos eljárásokat megítélve is variabilis eredményekre vezetnek. A sztochasztikus folyamatok mennyiségileg jellemezhető tényezőit, az ún. paramétereket statisztikailag fel lehet dolgozni, és statisztika segítségével kimutatható a sztochasztikus folyamatokban jelentkező törvényszerűségek alapvető iránya is.

A bevezető előadás megfogalmazta és kifejette azt a néhány követelményt, amelynek figyelembevételére nélkül a pedagógiai kutatómunkában alkalmazott matematizáció nem vezethet célhoz: 1. A választott minta legyen reprezentatív, de ezt is számítások útján tudjuk biztosítani. 2. A vizsgált jelenségesoportban meg kell különböztetnünk az egyenmű jelenségeket, vagyis homogenitásra kell törekedni. 3. Vizsgálatainkat határoljuk pontosan körül. 4. Meg kell ismernünk a különböző középérték fogalmakat az aritmetikai középen kívül a mediánt és a móduszt, mert a jelenségek differenciáltabb jellemzéséhez ezek útján juthatunk el. 5. A kvantitatív jellemzőktől elvárjuk, hogy adekvát módon tükrözzék a vizsgált ajátosságokat, ez az adekvátság követelménye. 6. A különböző tényezők közötti összefüggések matematikai vizsgálata nem nélkülözheti a korrelációszámítást. 7. Óvakodjunk a számok hipnózisától és dilettáns alkalmazásától.

Még mindig a pedagógia tárgykörében maradvá, de már statisztikai eljárások konkrét alkalmazásával hangzott el NAGY JÓZSEF (a szegedi József Attila Tudományegyetem pedagógia tanszéke adjunktusának) előadása *A pedagógiai jelenségek kvantifikálása mint a statisztikai elemzés előfeltétele* címmel. Az előadó az általános iskolai matematika tanítás köréből vett felmérést dolgozatos eredményeit használta fel az előadott statisztikai problémák illusztrálására. Foglalkozott a statisztikai sokaság fogalmával, a teljesítmény rögzítésével, a teljesítmény alternatív egységekre bontásá-

val, az alternatív egységek mutatószámaival, a teljesítmény minőségének mutatószámaival, a teljesítmény mennyiségi mutatóival.

Ez az előadás mintegy átvezetett a *matematikai statisztikába*, amelyet két részletben ismertettek HAJTMAN BÉLA (Orvostudományi Kutatóintézet) és HÁMORI MIKLÓS (Egyetemi Számító Központ).

Hajtmán Béla a pedagógiai szaklapokból vett vizsgálati eredmények felhasználásával ismertette a következő *statisztikai alapfogalmakat*: adat, a statisztika felosztása, gyakorisági elosztás, valószínűségi változó, eloszlásfajták, a középérték mérőszámai, a szóródás mérőszámai, a becslés. Előadását gyakorlatokkal egészítette ki, amelyeket a hallgatóság együtt végzett az előadóval. E gyakorlatok során például megismerhettük a *lineáris transzformációt*, amely az adatok feldolgozásának nagyfokú leegyszerűsítését teszi lehetővé.

HÁMORI MIKLÓS a *valószínűségelmélet* alapfogalmait ismertette: Mít nevezünk véletlen jelenségnek? Hogyan fejezhető ki számértékben a valószínűség? A valószínűségek összeadási és szorzási szabálya: valószínűségeloszlás; a mintaelemek mint valószínűségi változók; az átlag eloszlása; a mintaátlag értékeinek eloszlása; különböző próbák; a korreláció mérőszámai.

Nem álltatjuk e beszámoló olvasóit azzal, hogy a hallgatóság különösen humán szakos tábora mindent megértett volna, vagy ráadásul mindent a készség fokán gyakorolt volna be a fentebb említett statisztikai ismeretekből. De a munkaértekezlet tagjainak véleménye egységes volt a tekintetben, hogy az előadások meggyőzőek voltak a bonyolultabb matematikai-statisztikai módszerek alkalmazásának korszerűsége, nélkülözhetetlensége szempontjából. A résztvevők egy része, különösen a fizika és számítanszakos kollégák a számítástechnikát is könnyen követték.

Az előadásokat követő hozzászólások, viták többnyire a pedagógiai kutatás bonyolultságát tükrözték, vissza-visszaütalva a tanfolyam filozófiai alaptételére: „A valóság nem alkot zárt rendszert, ezért nehezen formalizálható.”

A négynapos igen intenzív munkát rövid értékelő megbeszélés zárta le. KELEMEN LÁSZLÓ, a pécsi pedagógiai főiskola tanára abból a szempontból méltatta az értekezletet, hogy színvonalra szinkronban volt a legújabb és legértékesebb nemzetközi irodalommal, az is tanulható belőle, aki a matematikai statisztikában már otthon érzi magát és a kutatásokban azt használni is tudja. — Oszlatlanul egységes volt az a pozitív vélemény, hogy a munkaértekezlet olyan kutatókat segített hozzá a modern statisztikai számítástechnika felhasználásához, akik eddig is igyekeztek ugyan statisztikai elemzésekre, de azoknak alkalmazásában szükségképpen megrekedtek egy kezdetlegesebb fo-

kon. — Támogatták a résztvevők azt a javaslatot, hogy a didaktikai-metodikai albizottság a négynapos munkaértekezletet egy második lépésben bővítsé ki olyan legalább feléves kurzusra, amelynek önként jelentkező résztvevői nemcsak megismerkednek a matematikai statisztika problémáival, hanem alaposan el is sajátítják a számítástechnikákat, hogy azokat kutatásaikban kezdeményezően a pedagógiai jelenségekkel differenciált összhangban tudják felhasználni. Egy ilyen kurzus már a pedagógiai statisztika rendszeres egyetemi oktatásának is utat törhetne.

A záróértekezlet résztvevői öszinte köszönettel nyugtázták az előadások színvonalát, a helyzethez igazodó didaktika célzatát és a gondos rendezést.

A munkaértekezlet célját, tartalmát, jellegét tekintve, egyaránt bátor kezdeményezés volt. Az ilyenfajta tudományos rendezvényeknek igen nagy lehet a közvéleményformáló ereje. Segíthetik az igényszínvonal fokozatos emelkedését, a korszerű kutatómunka fejlődését.

VERESS JUDIT

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK ÉS FOLYÓIRATOK

Bartha Lajos és Szilágyi Lilla: Pszichológiai alapfogalmak kis enciklopédiája. Bpest., Tankönyvkiadó, 1966. 210 l.

Iskolai Filmintézet Filmismertető Füzetek, VIII. Bpest., 1966. 84 l.

Iskolai oktatófilmek. Az Iskolai Filmintézet oktatófilm jegyzéke az 1966—67. tanévre. Bpest., 1966. 138 l.

Kiss Gyula: Az igazgató a pedagógusközösségekben. Bpest., Pedagógusok Szakszervezete, 1966. 292 l.

Köte Sándor (szerk.): Kemény Gábor válogatott pedagógiai művei. Bpest., Tankönyvkiadó, 1966. 412 l.

Magyar Pszichológiai Szemle, 1966/1—2. sz. Főszerkesztő *Gegesi Kiss Pál*, technikai

szerk. *Lénárd Ferenc*. Akadémiai Kiadó, 1—331. l.

Pszichológiai tanulmányok, IX. Főszerkesztő *Gegesi Kiss Pál*, technikai szerk. *Lénárd Ferenc*. Bpest., Akadémiai Kiadó, 1966 l.

Ravasz János (szerk.): Dokumentumok a magyar nevelés történetéből, 1100—1849. Bpest., Tankönyvkiadó, 1966. 563 l.

Rusznayk Péter, Cseres Júdit és Lénárd Ferenc: A problémafelvető gondolkodás fejlesztésének egy módszere. Kny. a Pszichológiai tanulmányok IX. kötetéből, 151—169. l.

Sorohova J. V.: Napjaink pszichológiája a tőkés országokban. Ford. *KÖVENDI DÉNES*. Bpest., Tankönyvkiadó, 1966. 511 l.